

3. Цецик Я. П. Діяльність галицьких радикалів на Волині у другій половині 1930-х рр. / Я. П. Цецик // Сучасні наукові дослідження – 2006 : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – Т. 1 : Історія. – С. 19–22.
4. Луччина без українських часописів // Громадський голос. – 1939. – 25 лют. – Чис. 7.
5. У справі про недопоручування часописів на Волині та Холмщині. Інтерпеляція посла С. Барана // Громадський голос. – 1939. – 18 берез. – Чис. 10.
6. Внутрішні кордони // Новий час. – 1937. – 25 лют.
7. Справа календарів на Волині // Наш прапор. – 1939. – 24 берез.
8. Осадництво – найважливіший чинник польонізації Східних земель // Новий час. – 1937. – 24 лип.
9. Szabala J. Gospodarstwa osadników polskich na Wołyńiu w latach 1921–1939 // Rocznik Chełmski. – 2003. – Т. 9. – S. 217–226.
10. Шваб А. Етнодемографічні процеси на Волині в 1920–1930-х роках у світлі національної та еміграційної політики Другої Речі Посполитої / А. Шваб // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки : Історичні науки. – 1999. – № 5. – С. 86–91.
11. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie. 1921–1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych. – Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1988. – 203 s.
12. Гон М. Особливості міжетнічної взаємодії в контексті політичних процесів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період : монографія / М. Гон. – Рівне : Волин. береги, 2006. – 431 с.
13. Макух І. На народній службі : спогади / І. Макух. – К. : Основні цінності, 2001. – 572 с.
14. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 1, оп. 2, спр. 7264.
15. Ревіндикація душ на Волині // Діло. – 1938. – 30 жовт.
16. Баран С. Старі пляни і нові методи / С. Баран // Діло. – 1937. – 30 жовт.
17. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів / П. Мірчук ; за ред. С. Ленкавського. – Т. 1. – 1920–1939. – Мюнхен ; Лондон ; Нью-Йорк, 1968. – 639 с.
18. Кучерепа М. М. Волинь у міжвоєнний період (1921–1939 рр.) / М. М. Кучерепа, В. Г. Дмитрук, В. І. Прокопчук ; ред.-вид. група «Реабілітовані історією». – Луцьк : Ред.-вид. гр. «Реабілітовані історією», 1994. – 60 с.
19. Держархів Волинської обл., ф. 1, оп. 2, спр. 7057.
20. Держархів Волинської обл., ф. 46, рп. 9а, спр. 883.
21. Держархів Волинської обл., ф. 1, оп. 2, спр. 7398.
22. Державний архів Рівненської області (далі – Держархів Рівненської обл.), ф. 113, оп. 1, спр. 245.
23. Dunin-Borkowski P. Problem kordony sokalskiego // Biuletyn Polsko-Ukraiński. – 1938. – 21 sierpnia.
24. Швагуляк М. М. Українське питання в міжнародних політичних кризах передодня Другої світової війни (1938–1939) / М. М. Швагуляк // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. історична. – Львів, 2000. – Вип. 35–36. – С. 296–320.
25. Держархів Рівненської обл., ф. 100, оп. 1, спр. 2080.
26. Держархів Волинської обл., ф. 191, оп. 1, спр. 1285.
27. Sowa A.-L. Postawy społeczności ukraińskiej w okresie kampanii wrześniowej 1939 roku // Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – Т. I–II. – Kraków, 1992–1993. – S. 167–172.
28. Гайвас Я. Коли кінчалася епоха / Я. Гайвас. – Чикаго : Накл. Укр.-Американ. вид. спілки, 1964. – 143 с.
29. Partacz Cz. Polacy-Ukraińcy w II Rzeczypospolitej. – Warszawa : Książnica Polska, 1991. – 33 s.
30. Держархів Волинської обл., ф. 1, оп. 2, спр. 5917.

Валентин Мазурок

ОУН у боротьбі з полонізацією Галичини й Волині у 20–30-х роках ХХ століття

У статті досліджено особливості боротьби ОУН з полонізацією Волині й Галичини у 20–30-х роках ХХ століття.

Ключові слова: УВО, ОУН, полонізація, Галичина, Волинь, українці, поляки, протистояння.

Мазурок Валентин. ОУН в борьбе с полонизацией Галичины и Волини в 20–30-х годах ХХ столетия. В статье исследуются особенности борьбы ОУН с полонизацией Галичины и Волини в 20–30-х годах ХХ столетия.

Ключевые слова: УВО, ОУН, полонизация, Галичина, Волинь, украинцы, поляки, противостояние.

Mazurok Valentyn. OUN Struggle with Polonization of Galychyna and Volyn' in 20–30-ies of XX Centure.

In the article the features of fight of OUN are probed with polonization of Galychyna and Volyn' in 20 – 30 ies of XX centure.

Key words: UVO, OUN, poloization, Galychyna, Volhyn', Ukrainians, poles, resistance.

На сучасному етапі розбудови Української держави спостерігається підвищення інтересу широких кіл науковців, краєзнавців, громадськості до історичної спадщини народу, особливо подій національно-визвольних змагань українців у міжвоєнний період. Цей процес посилюється нагальною потребою у нових реаліях життя переосмисленням багатьох подій, явищ, персоналій. У цьому зв'язку великого значення набуває дослідження діяльності Організації українських націоналістів у міжвоєнний період та її керівника Є. Коновальця.

Хоча вітчизняні, зарубіжні історики, краєзнавці здійснили вагомий внесок у цьому напрямі, а саме: І. Білас [1, 432, 686], А. Кентій [2, 271], Ю. Киричук [3, 94], М. Кучерепа [4, 81], В. Сергійчик [5, 840], М. Посівач [6, 368], З. Книш [7, 288], П. Мірчук [8, 639] та ін., однак сьогодні є нагальна потреба більш ґрунтовно їх вивчити, осмислити та проаналізувати, що дозволить консолідувати українську націю та уникнути протистояння у суспільстві.

У сучасній вітчизняній історіографії поза комплексним дослідженням залишаються низка проблем, що дає простір для подальшого вивчення українського національно-визвольного руху в Галичині й на Волині у 20–30-х рр. ХХ ст.

Мета статті – на основі залучення широкого кола джерел дослідити військову й політико-ідеологічну діяльність ОУН у регіоні в міжвоєнний період.

Національно-визвольні змагання 1917–1921 рр. дали українцям змогу вибороти власну державу. Згідно з Ризьким мирним договором, підписаним між Польщею і радянською Росією 18 березня 1921 р. Волинь і Галичина відійшли до складу Речі Посполитої. Польський уряд запровадив у регіоні фактично колоніальний режим. Термін «Західна Україна» замінено на «Малопольська Вихідня», а згодом Польща «Б», на відміну від корінної Польщі «А». Край поділили на 5 воєводств: Волинське, Львівське, Тернопільське, Поліське, Станіславське, які разом становили 35 % території і 30 % населення країни [9, 431]. Розпочинається полонізація західноукраїнських земель, з чим категорично не були згодні українці.

У першій половині 20-х рр. ХХ ст. в регіоні посилюється боротьба українців з новим окупантом. На порубіжжі Волині й Галичини (Кременецький і Бродовський повіти) у цей період дислокувалося до 10 повстанських відділів. Найактивніше діяв загін під командуванням Вознюка, який розгромив поміщицький маєток за 8 км від Кременця. 8 серпня 1924 р. 30 партизанів спалили будівлі поміщика Юстина Беяса у с. Верхівці Шумської гміни, конфіскували коней, матеріальні цінності та відступили у напрямку с. Мощаниця Дубнівського повіту. У районі с. Лідихова і навколишніх хуторів (Кременеччина) протистояв полонізації краю повстанський загін під командуванням «Євнуха». Для знешкодження партизанів польська влада задіяла 250 уланів та 80 поліцаїв. Однак досягти поставленої мети не вдалося. Повстанців підтримувало та попереджувало про небезпеку місцеве українське населення [10, 8].

Щоб придушити український національно-визвольний рух польська влада застосовувала жорстокий терор проти українців. Взимку 1924 р. у с. Мала Андруга Кременецького повіту закатовано на смерть братів Кирила і Миколу Гаврилюків. Інших мешканців села тримали на колінах на снігу більше чотирьох годин, били по спині шаблями та нагайками [11, 6]. Початком полонізації українських земель став закон від 31 липня 1924 р., який оголошував, що на території регіону державною є польська мова. Під час промови в польському Сеймі лідер Народно-демократичної партії професор С. Грабський заявив, що за 25 років українці будуть полонізовані [12, 14, 15].

Для координації дій руху Опору польській владі старшини УГА таємно створюють Українську військову організацію (УВО), засади якої узгоджено у липні 1920 р. на конференції у Празі. Головою УВО обрано Є. Коновальця [13, 37].

Члени УВО організували на території західних областей України широку революційну діяльність, спрямовану на мобілізацію українських патріотичних сил для пасивного, а згодом активного опору польській владі. Фінансування організації забезпечувалося завдяки коштам, привезеним із Наддніпрянської України, підтримці українськими організаціями Північної Америки та окремими меценатами. У 1920 р. уряд УНР виділив 100 000 крон для майбутнього вишколення українського

війська [14, 60]. Кошти для організації надходили також за рахунок експропріаційних акцій («екси»). Вони набули найбільшого поширення у 1924–1926 рр. під керівництвом Ю. Головінського. Він створив зі спеціально вишколених бойовиків «летючу бригаду», членами якої були: В. Антаманюк, Ярослав і Роман Барановські, С. Букало, Д. Дубакевич, М. Ковалисько, П. Матвіїв, А. Медвідь, А. Оленський, О. Сенік та ін. Кожну округу очолювало повітове командування. У ньому була посада бойового референта, який за потреби долучав до «летючої бригади» місцевих бойовиків. Найбільш вдалі експропріаційні акції вони здійснили на поштові карети в районі Калуша 30 травня і 28 листопада 1924 р, вилучили кошти в головному поштовому відділенні у Львові 28 березня 1924 р. та ін. Після успішного нападу на поштову карету неподалік Калуша у листопаді 1925 р. частина боївки зупинилася на відпочинок у священника Барановського у с. Теремківцях, що неподалік Галича. Їхнє місце перебування простежила поліція. Під час перестрілки поранено і затримано І. Заславського, згодом заарештовано братів Барановських. У червні 1926 р. у Львові відбувся судовий процес над учасниками експропріаційної акції. У підсумку 8 бойовиків засуджено на терміни від 2,5 до 8 років ув'язнення, четверо звільнили через недостатність доказів обвинувачення [15, 12].

Протидію колонізації підхоплює молоде покоління українців. У 1922 р. в українському військовому таборі в Йозефові (Чехословаччина) виникла Група української національної молоді (ГУНМ), а згодом подібні групи з'явилися у Празі й інших містах, зокрема в Пряшеві. Кінцева мета ГУНМ, згідно з її програмою, полягала у створенні «самостійної, незалежної, суверенної демократичної Української держави, обнімаючої в своїх кордонах землі, заселені українським народом». У 1925–1926 рр. у Львові діяв Союз української націоналістичної молоді (СУНМ), головна мета якого полягала в пропаганді націоналізму як важеля майбутньої національно-визвольної боротьби з поляками. Восени 1925 р. виникає Легія українських націоналістів (ЛУН). Центр її містився у Подєбрадах, де довкола Української господарської академії гуртувалися студенти і професори з їхніми родинами, переважно вихідці з Наддніпрянської України. Значним авторитетом в ЛУН користувався М. Сціборський, відомий в 30–40 рр. ХХ ст. діяч українського націоналістичного руху [16, 30].

В умовах радикалізації українського суспільно-політичного життя потрібна була нова політична організація, яка б стала масовою й була представлена в усіх українських землях. Такою стала Організація українських націоналістів (ОУН), яка утворилася в лютому 1929 р. у Відні на Першому Конгресі українських націоналістів. Головою ПУН обрано Є. Коновальця [17, 144].

На початковому етапі становлення організації УВО і ОУН функціонували паралельно, маючи окремі організаційні структури, керівні кадри. Однак самостійницькі ідеї членів УВО та ОУН радикалізували новостворену організацію. Під пискот більш впливового молодого покоління, особливо Крайової ексекутиви на ЗУЗ дійшло до досягнення компромісних рішень: фактично всі політичні та ідеологічні важелі управління сконцентрувалися в руках ОУН, а безпосередньо бойові акції здійснювалися під прикриттям УВО.

Вагомим здобутком ОУН в ідеологічному напрямку було створення майже в кожному навчальному закладі на території Польщі таємних осередків. Значний внесок у поширення націоналістичних ідей у регіоні відіграли Б. Кравців, С. Ленкавський, В. Янів та ін. Плідно працював в утвердженні незалежності українських земель Академічний Дім українських студентів університету в Львові, де проводили культурно-просвітницькі заходи серед молоді обдаровані поети: Є. Маланок, О. Ольжич-Кандиба, О. Теліга.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності ОУН було намагання виховати в учасників національно-визвольного руху вольових якостей, які включали: підвищення суспільно-політичної активності українського населення регіону, пропаганда ідеї відновлення УССД, розширення націоналістичної підпільної мережі, організаційне та політичне її зміцнення [18, 138].

Керівництво ОУН розробляло маршрути переправлення нелегальної націоналістичної літератури через кордони сусідніх країн: Литви, Чехословаччини, Румунії. Однак її транспортування супроводжувалося постійною загрозою конфіскації литовською, чеською, польською або румунською поліціями. З території Чехословаччини пролягало три маршрути доставки газети «Сурма» до Львова. Перший – через Струдене, Лавочне, Стрий; другий – через Воронятку; третій – гірськими стежками Карпат. Однак поліція досить швидко нейтралізувала перший підпільний маршрут, захопивши майже всі партії нелегальної літератури, які організував у 1931 р. Б. Кордюк. Найбільш безпечним напрямком виявився карпатський маршрут, який пролягав через найвіддаленіші частини Горган,

Чорноріцький перевал. Він пролягав з Осмолоди у напрямку – Дарова підніжжям гори Горофи, а далі через гору Попадю [19, 21].

Водночас польська влада в середині 20-х рр. ХХ ст. намагається розширити колонізацію краю, що посилює протистояння між українцями та поляками. Адміністрація Г. Юзевського нищила українське шкільництво. У 1932–1933 навчальному році залишилося на Волині лише 4 українські школи [20, 19].

Польська влада негативно поставилася до діяльності товариства «Просвіта» і всіма можливими засобами стримувала її розвиток. Лише у 1928 р. закрито 318 осередків. На Волині лише філії Кременецької та Луцької «Просвіти» функціонували до 1932 р., однак змушені припинити свою діяльність [21, 10]. Національного утиску та переслідування зазнавали українські вчителі. Без будь-яких вагомих фахових причин вони звільнялися із роботи у школах, позбавлялися права викладання навчальних дисциплін. На їхнє місце приймалися на роботу вчителі-поляки, які не знали досконало української мови, не мали відповідної фахової освіти.

У відповідь ОУН здійснило антипольську акцію, метою якої стало захист та повернення української мови в шкільний процес. У 1933 р. підпільними друкарнями українських націоналістів надруковано 98 тис. листівок та відозв, 6 тис. брошур, у яких вони закликали українців Галичини та Волині перейти від оборони до рішучого наступу проти колонізації, у першу чергу в освітніх закладах [22, 10].

З липня до жовтня 1930 р. оунівці здійснили широкомасштабну акцію протесту в регіоні, яка супроводжувалася підпалами польського майна, виведенням з ладу телефонних й телеграфних ліній, нападами на поліцейські дільниці, відплатними акціями проти антиукраїнської діяльності польських спортивно-військових організацій. У наступні роки бойовики ОУН здійснили ряд терористичних акцій. На знак протесту проти штучного голодомору 1932–1933 рр. в УРСР 22 жовтня 1933 р. бойовик М. Лемик здійснив замах на працівника радянського консульства у Львові А. Майлова. Найгучнішою справою було вбивство польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького, здійснене 31 березня 1934 р. бойовиком Г. Мацейко-«Гонтою» [23, 399].

У 1934 р. КЕ ОУН приймає рішення організувати на ЗУЗ т. зв. «зелені кадри» з розсекречених націоналістів. Вони мали перейти в глибоке підпілля й вести непримириму боротьбу в регіоні проти колоніальної політики польського режиму партизанськими методами боротьби. На Волині бойовики ОУН «зелених» були створені у 1934 р. під керівництвом «Якіра» [24, 52].

Уся система політичних, економічних, культурних заходів польського уряду була спрямована на цілковиту колонізацію регіону. Польська влада не приховувала своїх шовіністичних намірів і цинічно проголошувала, що остаточна асиміляція «східних кресів» становить її історичну місію. З 1935 р. польська поліція на Дев'яту п'ятницю не допускала українців на козацькі могили під Берестечком для вшанування пам'яті полеглих козаків та відправи панахиди. Місцевість оточували кордони поліції на відстані кількох кілометрів. Всі дороги і стежки до острова Журавлиха блокували, людей поліція завертала назад. Українців, яких затримували на другому чи третьому кордоні, жорстоко били і відвозили до польських постерунків. Пострілом з гвинтівки було вбито українського юнака, який прорвався через кордон і підходив до острова [25, 105].

У регіоні спостерігався земельний голод та перенасичення села. У результаті українці були змушені емігрувати за кордон у пошуках кращої долі.

Безробіття, недоїдання набули системного характеру в житті сільської бідноти. Через відсутність належної медичної допомоги в селах регіону масово поширювалися епідемічні хвороби, зростала смертність. Населення Волинського воєводства на початок 1939 р. обслуговували лише 69 медичних установ, у яких працювало 210 лікарів та 290 працівників середнього медичного персоналу [26, 21].

Ускладнював ситуацію в краї антиукраїнськими акціями Корпус охорони прикордоння «КОП». Восени 1937 р. копівці розпочали кампанію насильницького перехрещення православних у католики, так званий «конверсійний рух». Він здійснювався проти українців брутальними репресивними методами.

Під час колонізації краю основна увага зосереджувалася на нейтралізації дій ОУН. 10 січня 1939 р. в повіті Дубно затримано 19 осіб з с. Теслугова і його околиць за звинуваченням у належності до ОУН. 18 січня 1939 р. у с. Підлужжі, повіт Дубно, вивішено два темно-сині стяги з тризубами і розміщено 7 нелегальних листівок. 22 липня 1939 р. під час ліквідації місцевої сітки ОУН на Дубенщині

проведено обшук у селянина В. Раєвського у с. Вербі, під час якого знайдено два російських карабіни та набої. Поліція заарештувала 8 осіб: М. Бойчука, З. Барана, В. Краєвського, В. Остапчука, П. Остапчука, І. Степанка, В. Шевчука, Н. Федорчука. 25 липня 1939 р. у повіті Дубно затримані К. Копеловський, Є. Скрип'юк, П. Панасик, М. Павлюк, А. Остапчук, 1 серпня 1939 р. три особи з с. Берегова. Від 15 до 22 липня 1939 р. у ході ліквідації мережі ОУН на Дубенщині конфісковано в її членів 6 карабінів, 2 револьвери, набої, 1 шаблю, 3 багнети. Зброя була законсервована і захована в полі. Як стверджує д-р М. Сивіцький з Варшави, у столичному архіві Польщі збереглися два томи персональних справ із фотографіями і відбитками пальців людей, заарештованих на Волині в 1939 р. за звинуваченням у належності до ОУН. У першому томі (літери – А–Л) зібрано досьє на 95 осіб родом з Луцька Горохова, декілька з Костопільщини, одна справа зі Здолбунівщини. З Дубенщини нікого не виявлено, хоча арешти там проводилися. У другому томі підшито понад 100 анкет [27, 133, 134]. До концтабору Береза Картузька посаджено багато українців без ґрунтовних доказів антипольської діяльності [28, 22].

Отже, між ОУН та польською владою у міжвоєнний період простежується протистояння впродовж усієї історії українсько-польських відносин, зокрема намагання поляків силою зброї захопити етнічні українські землі для збереження їх у складі новоствореної власної держави. Така політика підштовхувала ОУН на подальші радикальні дії. Конфронтація між поляками й українцями наростала, що призвело до своєрідної «ланцюгової реакції», посилення взаємної ненависті та ворожечі. Враховуючи взаємну полярність і безкомпромісність позицій польської сторони й українських націоналістів у міжвоєнний період, навряд чи можна вважати, що в них був реальний шанс досягти взаєморозуміння та примирення.

Список використаних джерел та літератури

1. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953. – Кн. 2 : Документи і матеріали / І. Білас. – К., 1994. – 686 с.
2. Кентій А. Нариси історії Організації українських націоналістів (1929–1941 рр.) / А. Кентій. – К., 1999. – 201 с.
3. Киричук Ю. Нарис з історії українського національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ століття / Ю. Киричук. – Львів, 2000. – 94 с.
4. Кучерепа М. З Істрії ВУО. Волинь і Волинське зарубіжжя / М. Кучерепа, О. Горяїнова, Г. Власюк. – Луцьк, 1994. – 102 с.
5. Сергійчик В. Український здвиг: Волинь. 1939–1955 / В. Сергійчик. – К., 2005. – 840 с.
6. Посівач М. Воєнно-політична діяльність ОУН у 1929–1939 рр. / М. Посівач. – Львів, 2010. – 368 с.
7. Книш З. З таємних документів польської окупації Західної України / З. Книш. – Торонто, 1983. – 288 с.
8. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів (1920–1939) / П. Мірчук. – Мюнхен ; Лондон ; Нью-Йорк, 1968. – 639 с.
9. Бойко О. Історія України / О. Бойко. – К., 2007. – 687 с.
10. Мурадин Д. А. Спогади. Рукопис / Д. А. Мурадин // Приватний архів Мазурка В. П. – 12 с.
11. Михальчук В. Спогади. Рукопис / В. Михальчук // Приватний архів Мазурка В. П. – 9 с.
12. Семенюк А. На тему українсько-польських відносин. Критичні зауваження / А. Семенюк. – Міннеаполіс, 1996. – 167 с.
13. Рифляк Р. Організація Українських Націоналістів. 1929–2009 рр. / Р. Рифляк // Самостійна Україна. – 2009. – Чис. 3/512. – Лип.–верес. – С. 35–43.
14. Бойків О. Командир – Державний Муж – творець організованого націоналізму. ОУН 1929–1954 / О. Бойків. – Франція, 1955. – 447 с.
15. Цімборовський О. Заснування та діяльність Української військової Організації (ОУН) / О. Цімборовський // Самостійна Україна. – 2009. – Чис. 1/510. – Лип.–серп. – С. 8–14.
16. Колотило Н. Становлення Організації Українських Націоналістів (ОУН). Провід Українських націоналістів: Євген Коновалець та його соратники / Н. Колотило // Самостійна Україна. – 2009. – Чис. 4/513. – Жовт.–груд. – С. 29–34.
17. Конюхов С. Особливості формування соціально-економічної програми ОУН у 1920–1930-х роках / С. Конюхов // Український визвольний рух. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'яквича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, 2011. – Збірник 16. До 120-ліття з дня народження С. Коновальця. – 320 с.
18. Мірчук П. Нарис історії ОУН / П. Мірчук. – Мюнхен ; Лондон ; Нью-Йорк, 1968. – 549 с.
19. Державний архів Львівської області (далі – Держархів Львівської обл.), ф. 1211, оп. 3, спр. 733, 28 арк.
20. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 46, оп. 9, спр. 4832, 20 арк.
21. Держархів Волинської обл., ф. 46, оп. 9, спр. 1076, 32 арк.

22. Держархів Львівської обл., ф. 1211, оп. 1, спр. 339, 28 арк.
23. Петровський В. В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – Харків, 2007. – 592 с.
24. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 22, спр. 75, 67 арк.
25. П-нок М. Козацькі могили під Берестечком / М. П-нок // Літопис Волині. – 1990. – № 16. – С. 100–113.
26. Держархів Волинської обл., ф. п.-1. оп. 1, спр. 1-а, 32 арк.
27. Сивіцький М. Тривожний рік (фрагмент спогадів) / М. Сивіцький // Календар-альманах «Нового шляху». – Торонто, 1991. – С. 131–137.
28. Готський В. Два документи (стаття) / В. Готський // Вісті Коматанта. – Торонто ; Нью-Йорк, 1990. – № 4. – С. 21–23.

Юрій Крамар

Польська громадсько-політична думка щодо «Волинської програми» воєводи Г. Юзевського

У статті висвітлено роль та місце польської громади Волині в реалізації «волинської політики» воєводи Г. Юзевського, її участь в суспільно-політичному житті воєводства 1920-1930-х років. Окремим аспектом дослідження є взаємини місцевої адміністрації з польськими громадсько-політичними організаціями, що діяли на території Волинського воєводства.

Ключові слова: державна адміністрація, національна політика, воєвода, громадська організація, асиміляція.

Крамар Юрій. Польская общественно-политическая мысль относительно «волинской политики» воеводы Г. Юзевского. В статье рассматривается роль и место польской общественности Волини в реализации «волинской политики» воеводы Г. Юзевского, ее участие в общественно-политической жизни воеводства 1920–1930-х годов. Отдельный аспект исследования – взаимоотношения местной администрации с польскими общественно-политическими организациями, которые действовали на территории Волинского воеводства.

Ключевые слова: государственная администрация, национальная политика, воевода, общественная организация, ассимиляция.

Kramar Yury. The Polish Socio-Political Thought About the Governor G. Yuzevsky's Policy. This article sheds some light on the role and the place of the Volyn Polish community in the implementation of the governor Yuzevsky's «Volyn policy», as well as on its participation in the political life of the region during the period between 1920 and 1930. A special accent will be put on the relationship between local administration and Polish socio-political organizations in Volyn region.

Key words: state administration, national policy, governor, public (non-governmental) organisation, assimilation.

В основу формування національної політики міжвоєнної Польщі щодо українців, які склали більшість мешканців її східних та південно-східних воєводств, була покладена інкорпоративна концепція польських націонал-демократів. Зважаючи на тезу, що українці є лише «етнічною масою», неспроможно ідентифікувати себе з належністю до певної нації, вони заперечували перспективу української державності, домагалися проведення політики національної асиміляції української меншини.

Після травневого перевороту 1926 р. і приходу до влади прихильників Ю. Пілсудського правлячі кола Польщі закликали до гнучкішої політики в національному питанні. Пропонований ними курс політики в українському питанні робив поворот у бік державної асиміляції при збереженні кінцевої мети – національної асиміляції української меншини.

Лібералізація польської політики в українському питанні стала причиною появи так званого «волинського експерименту». Його реалізатором у 1928–1938 рр. на Волині був воєвода Г. Юзевський. Стратегічна мета «волинської політики» полягала в тому, щоб шляхом політичної асиміляції українського населення Волині добитися найтіснішої інтеграції цього регіону з усіма теренами Речі Посполитої. Для досягнення цієї мети програма Г. Юзевського передбачала ряд заходів, реалізація